

Naar een schone school

Schoonmaakbewust ontwerpen en gezond onderhouden van schoolgebouwen voor het primair onderwijs.

1. Schoon is gezond en duurzaam

Een schoon, fris, duurzaam en gezond schoolgebouw staat hoog op het wensenlijstje van iedereen in de school. Maar hoe is dat te realiseren met beperkte middelen? Door bij het begin te beginnen. Een slim ontwerp en intelligente inrichting maken effectieve en efficiënte schoonmaak mogelijk. Een goede organisatie van de schoonmaak zorgt ervoor dat het juiste werk op het juiste moment en de juiste manier gebeurt. Als de school en het schoonmaakbedrijf daar samen de mogelijkheden voor scheppen, kan ieder schoolgebouw binnen een acceptabel budget schoon en gezond zijn. Een plaats om trots op te zijn.

In veel scholen is het heel behoorlijk gesteld met de reinheid en hygiëne. Maar ook daar kan het vaak nog beter, vaak met eenvoudige maatregelen die niet veel hoeven te kosten. Sterker nog, in een schoner gebouw slijten vloeren en andere materialen minder hard. Leerkrachten zijn gezonder en er hoeft dus minder naar vervangers te worden gezocht. En ouders zullen hun kinderen eerder naar een frisse en schone school sturen. Kortom, veel maatregelen zullen zich – op de lange duur – dubbel en dwars terugverdienen. Het meest directe resultaat is waarschijnlijk te behalen met de adviezen over de organisatie van de schoonmaak (hoofdstuk 4). De tips over het ontwerp en de inrichting van het gebouw (hoofdstuk 3) zijn vooral bruikbaar bij nieuwbouw en renovatie, hoewel sommige ook op korte termijn in te voeren zijn. Hoofdstuk 5 geeft een samengevat plan van aanpak en hoofdstuk 2 laat zien wat precies het belang is van een schoon en fris schoolgebouw.

Op een rij

Dit boek verzamelt de brede ervaring van schoonmaakbedrijven en –adviseurs en van deskundigen op het gebied van luchtkwaliteit. Het vat samen uit uitgaven van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW), de Ondernemersorganisatie Schoonmaak- & Bedrijfsdiensten (OSB), de Vereniging Schoonmaak Research (VSR), het Astma Fonds en de Stichting BouwResearch (SBR). Eindelijk staat alles over schoonmaak van scholen – van ontwerp tot controle – op een rij. En dat specifiek voor het primair onderwijs, al gelden veel adviezen ook voor andere onderwijsvormen.

De experts

Voor meer informatie over OSB, VSR, Astma Fonds en hun ervaring op het gebied van schone scholen zie:

- www.osb.nl, klik op 'platform' en kies voor 'platform onderwijs'
- www.vsr-org.nl, klik op 'publicaties' en kies bij 'meetsystemen' voor 'Indicatief Meetsysteem Primair Onderwijs'
- www.astmafonds.nl, klik op 'kind en astma'.
- www.minocw.nl/schoneschool/documenten

2. Waarom schoon zo belangrijk is

Een klaslokaal wordt zeer intensief gebruikt. Er zitten 25 tot 30 beweeglijke kinderen op een kluitje, vaak niet meer dan 56 vierkante meter. Is het niet goed schoon, dan vliegt het stof in het rond, zeker bij het binnenkomen en uitgaan. Toiletten worden zeer regelmatig bezocht en niet altijd met de volle aandacht voor hygiëne. En toch wordt er verwacht dat met een beperkt budget de school wordt schoongehouden.

Want is het schoon en ruikt het fris, dan zullen leerlingen en leerkrachten de school elke dag weer beleven als een prettige leer- en werkomgeving – ook als ze overgevoelig zijn. Zij zullen er optimaal kunnen leren en presteren. Ouders en directie kunnen trots zijn op de uitstraling van het gebouw. Kinderen en leerkrachten zijn minder vaak ziek. Vloeren en inrichting gaan langer mee. Schone ventilatiesystemen zorgen voor schone lucht. Dat is de meerwaarde van een degelijke schoonmaak.

En dat wordt alleen maar belangrijker. Aan de ene kant omdat steeds meer mensen, vooral kinderen, overgevoelig worden voor stof en de allergenen daarin. Aan de andere kant omdat schoolgebouwen steeds intensiever worden gebruikt voor de brede school, buitenschoolse opvang en andere activiteiten. Het gebouw raakt sneller vuil en is voller, dus lastiger schoon te houden, en er moet met meer partijen worden afgestemd. Een extra reden om een goede aanpak van de schoonmaak op poten te zetten.

2.1 Zichtbaar

Schoolgebouwen worden niet altijd voldoende goed schoongemaakt, blijkt uit een onderzoek uit 2006 in opdracht van het Ministerie van OCW. De visuele kwaliteit werd daarin gemeten met het VSR kwaliteit-meetsysteem. Vergeleken bij wat een minimaal schoonmaakprogramma op zou moeten leveren was de kwaliteit onvoldoende in ruim een derde van de leslokalen, de helft van de kantoren en bijna driekwart van het sanitair. De ouders zien dat ook. Het Sociaal en Cultureel Planbureau schrijft in 2004: “maar liefst de helft van de ouders meent dat de basisschool van hun kinderen slecht of matig wordt schoongehouden.”

2.2 Gezonder

Onderzoek van de TU/Eindhoven uit 2005 toont dat kinderen die les krijgen in stoffige lokalen meer gezondheidsklachten hebben. Dat is geen wonder, want stof zit vol allergenen, bacteriën en schimmels. Ook de toiletten zijn niet altijd schoon genoeg. Metingen door de Universiteit Wageningen, in opdracht van VSR, laten zien dat op toiletbrillen en kranen van een lagere school zoveel bacteriën zaten dat er

een klein maar realistisch besmettingsgevaar was. Verder is het CO₂-gehalte in vrijwel alle klassen van Nederlandse basisschoollokalen ver boven de richtlijnen, blijkt uit metingen van onder andere GGD's en TNO. Dat maakt duidelijk dat de lucht onvoldoende ververst wordt en dat de kans op infecties en allergische reacties onnodig groot is. Bedenk daarbij dat in bijna elke klas wel kinderen zitten met luchtwegklachten. Betere schoonmaak is nodig om een gezonde werkomgeving te creëren voor kinderen en leerkrachten, astmatisch of niet.

Astma

Gemiddeld zitten in elke klas één tot twee kinderen met astma en ongeveer vijf met overgevoelige luchtwegen. Deze kinderen hebben direct baat bij schonere lucht. Hoe minder prikkels, des te beter gaat het met ze. Want zodra een lokaal volstroomt, schiet daar het aantal stofdeeltjes in de lucht omhoog. Stofmijtallergeen, bacteriën en schimmels en de gifstoffen die zij produceren, alles zweeft er rond. Dat veroorzaakt gezondheidsklachten zoals piepende ademhaling en tranende ogen. Astmatische kinderen moeten meer medicijnen slikken om te blijven functioneren. Voor een belangrijk deel komt het stof van de vloer en andere (horizontale) oppervlakken. Juist daar ligt lichaamsvreemd stof, schimmels en de giftige resten van dode bacteriën. Hoe minder stof op de oppervlakken, des te minder komt er in de lucht. In een schoon, stofarm, lokaal kunnen kinderen en leerkrachten met luchtwegklachten opgelucht ademen. We kennen speciale schone kantoren en hotelkamers voor mensen met luchtwegklachten, maar juist in schoollokalen is dat belangrijk. De longen van kinderen zijn nog in ontwikkeling, de kinderen zijn actiever en ademen dus relatief veel lucht in. En ze zitten lager bij de grond, waar de stofconcentratie vanzelf al hoger is. Schone lucht is dus nog belangrijker voor kinderen dan voor volwassenen.

2.3 Prestaties

In kantoorgebouwen hebben volwassenen minder klachten over luchtwegen, huid en ogen wanneer er beter of vaker wordt schoongemaakt. In schone kantoren is het ziekteverzuim lager en presteren mensen meer. In klaslokalen zijn hierover geen metingen gedaan, maar het is te verwachten dat die effecten daar groter zijn, omdat kinderen gevoeliger zijn voor slechte luchtkwaliteit (zie kader) en omdat klaslokalen veel voller zitten dan kantoren. Kinderen en volwassenen hebben meer last en worden vaker ziek als ze meer verontreinigingen inademen.

In een hygiënisch en gezond gebouw krijgen leerlingen vaker les van hun vaste leerkracht, ze zijn zelf vaker aanwezig en ze kunnen vaker werken zonder hoofdpijn, vermoeidheid of andere klachten. Bekend is dat een verdubbeling van de ventilatie leidt tot een toename van veertien procent in de schoolprestaties in een soort Cito-toets. Maar ventilatie verwijdert geen virussen van lichtschakelaars en geen allergenen van de vloer. Daarvoor is schoonmaak nodig, en het is dus alleszins redelijk aan te nemen dat een schoner klaslokaal leidt tot betere schoolprestaties.

Leer ventileren

Ventilatie van klaslokalen is heel belangrijk om te voorkomen dat ze te warm, te vochtig of te benauwd worden. Frisse lucht van buiten helpt de lucht te klaren, ook van schadelijke gassen. Maar tegen ziekmakende deeltjes helpt het nauwelijks. Er ligt op de oppervlakken tienduizend keer zoveel stof als er in de lucht zweeft. Toiletten gaan niet minder stinken en bacteriën en zand waaien niet weg, hoe hard je ook ventileert. Alleen door schoonmaken kom je van dergelijk vuil af.

Sterker nog, mechanische ventilatie draagt risico's met zich mee. In de luchtkanalen hoopt stof op en condenseert water. Op de natte plekken wemelt het van de schimmels en bacteriën. Ook dode muizen en vogels worden wel in de luchtkanalen gevonden. En de deeltjesfilters, als die al in het systeem zitten, zijn vaak sterk vervuild en vormen een prachtige groeibodem voor alle denkbare en ondenkbare vuiligheid. Zo raak je van de regen in de drup. Als er een ventilatiesysteem is, dan moet dat goed worden onderhouden. Zie voor details het Praktijkboek Gezonde Gebouwen van de SBR, Rotterdam.

2.4 Conclusie

Een schoon en fris gebouw bevordert dus de gezondheid en leerprestaties van scholieren en leerkrachten, kunnen we afleiden. Direct duidelijk is dat de uitstraling van het schoolgebouw er op vooruit gaat. En het is duurzaam ook, bijvoorbeeld doordat vloeren minder slijten als er minder zand op ligt en schoolmaterialen langer gebruikt kunnen worden als ze niet door vocht of schimmels zijn aangetast. Redelijke, haalbare en kosteneffectieve manieren om een school schoner en dus gezonder te maken, daar gaat de rest van deze uitgave over. Hoofdstuk 3, bijvoorbeeld, geeft talloze tips over hoe je schoolgebouwen zo kunt ontwerpen en inrichten dat ze zo min mogelijk vuil worden en zo goed mogelijk schoon te maken zijn. Hoe er dan moet worden schoongemaakt en hoe dat het best is te organiseren, dat wordt besproken in hoofdstuk 4. Inclusief een paragraaf over schoon gedrag. Hoofdstuk 5 geeft een samenvatting van tips, waar iedere school morgen mee aan de slag kan. En hoofdstuk 6 laat zien waar er nog meer te lezen valt over schoonmaak.

3. Schoon ontwerp

Goed schoonmaken is nodig maar niet altijd goed mogelijk. Een lokaal vol stoeltjes, kasten en knuffels is niet goed schoon te maken, net zo min als een ventilatiesysteem zonder toegangen. Er moeten genoeg werkkasten en wandcontactdozen zijn, stof en vuil moet zoveel mogelijk buiten worden gehouden en vloeren en sanitair moeten eenvoudig schoon te maken zijn. Het is in dit opzicht zorgelijk dat de schoonmaak kwaliteit in moderne gebouwen lager ligt dan in oudere scholen. Kennelijk zijn ze minder goed ontworpen en ingericht. Er is dus veel ruimte voor verbetering.

Een schoonmaakbewust ontwerp is het gemakkelijkst voor elkaar te krijgen bij het bouwen en renoveren van scholen. Schoonmaken van een gebouw kost, opgeteld over de levensduur, meer dan bouwen. Slim bouwen en investeren in goede reinigbaarheid spaart op den duur dus veel kosten uit. Een hangend toilet mag dan wat duurder zijn dan een traditionele, de schoonmaak gaat veel sneller en levert een betere kwaliteit en een gezondere situatie op. Een schoon ontwerp kan dus de kosten verlagen en een positieve invloed hebben op de gezondheid. Helaas is de gemiddelde architect niet met deze dingen bezig, de uitzondering daargelaten. Architecten denken bij schoonheid aan iets heel anders. We zullen ze moeten helpen door bij het programma van eisen, tijdens het ontwerp en de uitvoering er bovenop te zitten. Een uitstekende bron daarvoor is de uitgave Schoonmaakbewust Ontwerpen van OSB en VSR, zie kader 1. Hier volgt een beknopte samenvatting, speciaal gericht op gezondheid in scholen voor primair onderwijs. Daarbij is rekening gehouden met de adviezen die het Astma Fonds geeft voor een schoon, stofvrij schoollokaal.

We onderscheiden vijf vuistregels voor een goed te onderhouden schoolgebouw:

- Voorkomen is beter dan genezen
- Zorg dat je erbij kunt
- Kies de afwerkmaterialen met zorg
- Let op de details
- Maak het de schoonmaker mogelijk

Iedere regel is uitgewerkt in een checklist. Per checkpoint is aangegeven hoe sterk deze bij hetzelfde schoonmaakbudget bijdraagt aan een verbetering van de schoonmaak kwaliteit (Q) en aan de kwaliteit van het binnenmilieu (©). Hoe groter de verbetering in kwaliteit of gezondheid, des te meer plusjes. Vaak is een toelichting gegeven waarin het nut van de maatregel wordt verduidelijkt of die maatregel in detail wordt uitgewerkt.

3.1 Voorkomen is beter dan genezen

Zorg ervoor dat zo min mogelijk stof, vuil en vocht de school binnen komt. Let vooral op de entree en de luchtinlaat van het ventilatiesysteem.

Checklist 1: Preventie ^a

☒ Check	Toelichting	Q	☺
☐ Is de zandbak zo ver mogelijk van de ingang geplaatst	Voorkomt inlopen van zand.	++	(+)
☐ Is het plein goed bestraat en watert het goed af?	Voorkomt modderbaden en modderpaden.	+	(+)
☐ Is er over de volle breedte van iedere ingang buiten de deur een verdiepte vuilvang van minstens 1,5 meter?	Zorg dat hanteerbare delen uitgenomen kunnen worden om grof vuil uit de vuilvang te verwijderen.	+	(+)
☐ Is er binnen bij iedere ingang een schoonloopmat van 6 meter of langer?	En is er een onderhoudscontract voor het schoonhouden van de mat?	+	(+)
☐ Staat de gebouwingang op het noord(oost)en?	Dan waait het minste stof en vuil binnen.	+	+
☐ Is er een tochtsluis (met automatische schuifdeuren)?	Voorkomt inwaaien van stof; beperkt vingertasten op de deuren. Schuifdeuren verplaatsen minder stof.	+	(+)
☐ Zijn vensterbanken onbruikbaar om op te zitten of rommel op te zetten?	Liefst schuine vensterbanken, of zeer smalle, lage of hoge. Zorg voor voldoende afvalbakken.	+	(+)
☐ Zijn er voldoende afvalbakken?	In lokalen, toiletten, gangen, bij de ingang.	+	+
☐ Is de waterafdichting rondom pijpen, kabels en pilaren die door het dak gaan deugdelijk?	Voorkom lekkages. De afstand tussen onderbrekingen in de dakbedekking moet meer dan 0,5 meter zijn.	0	++
☐ Is er voorkomen dat vogels landen en nestelen op dakranden en kozijnen?		+	+
☐ Laat het ventilatiesysteem lucht in op het noorden, weg van drukke wegen en buiten de rook van de luchtuitlaat?	Zorgt dat de ingelaten lucht zo schoon mogelijk is.	(+)	++
☐ Is het ventilatiesysteem voorzien van deugdelijke roosters?	Voorkomt dat vogels de ventilator invliegen.	0	++

^a Q: schoonmaakkwaliteit; ☺: binnenmilieu; ++: zeer positief; +: positief; (+): enigszins positief; 0: neutraal

3.2 Zorg dat je er bij kunt

De schoonmaker kan alleen dat schoonmaken waar hij bij kan. Het ventilatiesysteem, ramen en lichtarmaturen moeten bereikbaar zijn. Een zo leeg mogelijke vloer, gladde wanden en strak meubilair helpen ook. Voor hoogbouw gelden er nog extra voorschriften voor veilig gevelonderhoud. Zie ook het boekje Schoonmaakbewust Ontwerpen (kader 1).

Checklist 2: Bereikbaarheid ^a

☒ Check	Toelichting	Q	☺
☐ Is het ventilatiesysteem overal goed bereikbaar? Onderhoud het jaarlijks!	Geef speciale aandacht aan roosters, filter, koeleenheden en bevochtiger.	!	++
☐ Zijn er genoeg regenpijpen en zijn die beschermd tegen beschadiging?	Voorkomt vochtproblemen. Liever regenpijpen in de gevel, dan helemaal geen regenpijpen. Ook vanaf kozijnen!	+	+
☐ Liggen alle natte ruimtes zoveel mogelijk direct naast elkaar?	Beperkt tijdverlies bij schoonmaak en waterschade naast natte ruimtes.	+	(+)
☐ Is er een minimum aan verschillende vloermaterialen gebruikt?	Beperkt waterschade en tijdverlies bij schoonmaak en ander onderhoud.	+	(+)
☐ Zijn radiatoren ingebouwd?	Kies anders vlakke radiatoren.	+	(+)
☐ Is er slim ingericht?	Wandkapstokken, strak meubilair en kabelgoten voorkomen stofnesten.	++	(+)
☐ Zijn kasten ingebouwd of lopen ze door van vloer tot plafond?	Gebruik alleen kasten met deuren en zorg dat alles er ook in past.	+	(+)
☐ Zijn er alleen gesloten armaturen?	Liefst verwerkt in wand of plafond.	+	(+)
☐ Zijn binnenglas, scheidingsglas en lichtarmaturen en dergelijke goed te bereiken?	Minstens tafelhoogte, anders onbereikbaar door meubilair. Niet boven trappen (behalve de bordessen).	++	0
☐ Is de wandafwerking glad?	Geen kolommen, versieringen, richels, en leidingen. Ingebouwde schakelaars, contactdozen. Brandblussers in nis met deur.	+	0

^a Q: schoonmaakkwaliteit; ☺: binnenmilieu; ++: zeer positief; +: positief; (+): enigszins positief; 0: neutraal

3.3 Kies de afwerkmaterialen met zorg

Wanden, vloeren en plafonds en ook deuren, kozijnen en sanitair, overal moeten er afwerkmaterialen gekozen worden. Door slimme materialen te kiezen kan snelle vervuiling worden voorkomen en schoonmaak makkelijker worden gemaakt.

Checklist 3: Materialen ^a

☒ Check	Toelichting	Q	☺
☐ Zijn snelle vervuilers vermeden?	Bijvoorbeeld tapijt, onbewerkt hout en ruwe bakstenen.	+	+
☐ Zijn gladde afwerkmaterialen gebruikt met zo min mogelijk voegen?	Kies voor vlak glas, modern linoleum, PVC of PU, tegels, glanslak op hout, epoxyvloeren voor natte ruimtes. Kit of verzegel voegen en beton.	++	(+)
☐ Zijn, waar zinvol, vuilafstotende materialen gebruikt?	Zoals vuilwerend sanitair en tapijt en anti-graffiti-coatings.	++	(+)
☐ Less is more. Zijn er zo min mogelijk verschillende materialen gebruikt?	Bespaart gesleep met reinigingsmachines.	+	(+)
☐ Zijn textiele materialen vermeden?	Leren of kunststof sofa's, lamellen in plaats van gordijnen. Vermijd vloerkleden.	+	+

^a Q: schoonmaakkwaliteit; ☺: binnenmilieu; ++: zeer positief; +: positief; (+): enigszins positief; 0: neutraal

3.4 Let op de details

Het gaat bij de afwerking om de details. Randjes waar vuil en stof achter blijven hangen, losse kabels en leidingen, maar ook boeken en mappen die eigenlijk in afsluitbare kasten thuishoren.

Checklist 4: Detaillering^a

☒ Check	Toelichting	Q	☺
☐ Is de vloer zo veel mogelijk vrij?	Aansluitpunten, kabels, afvalbakken, toiletten, radiatoren et cetera minstens 20 cm boven de vloer.	++	+
☐ Zijn hoeken zoveel mogelijk rond?	Zeker in sanitair en op trappen.	++	+
☐ Zijn er geen dorpels?	Behalve tussen natte en droge ruimtes en dan een berijdbare.	(+)	(+)
☐ Is de trapleuning eenvoudig ontworpen, continu en 8 à 10 cm van de wand?	Geen horizontale vlakken of spijlen.	(+)	(+)
☐ Zijn er rails of prikboarden?	Om de resultaten van het schoolwerk op te hangen.	+	0

^a Q: schoonmaakkwaliteit; ☺: binnenmilieu; ++: zeer positief; +: positief; (+): enigszins positief; 0: neutraal

Checklist 5: Meubilair^a

☒ Tip	Toelichting	Q	☺
☐ Gebruik tafels met vier poten	Liever geen sledevoet.	+	+
☐ Plaats PVC-beschermoppen op de onderkant van metalen poten van stoelen, kasten.	Vorkomt roestvorming.	+	(+)
☐ Kies voor bureaustoelen met wielen die met kunststof zijn afgewerkt.	Vorkomt schade en roest. Harde kunststofwielen op zachte vloeren en andersom.	+	(+)
☐ Plaats het meubilair minstens 60 cm van de ramen af.	Zodat de glazenwasser zijn werk kan doen.	+	0
☐ Kies bureaus voor de kantoren met ingebouwde kabelgoten	Vorkomt stofnesten.	+	(+)

^a Q: schoonmaakkwaliteit; ☺: binnenmilieu; ++: zeer positief; +: positief; (+): enigszins positief; 0: neutraal

Checklist 6: Sanitair ^a

☒ Check	Toelichting	Q	☺
☐ Spoelen urinoirs, closetten en werken kranen automatisch?	Bespaart water en bevordert hygiëne.	+	++
☐ Is het sanitair geventileerd?	Is wettelijk verplicht!	!	++
☐ Zijn er ronde hoeken toegepast tussen wanden en vloer en wand?	Vorkomt dat er vuil achterblijft in hoekjes.	++	+
☐ Is er een schrobputje in het sanitair?	Geldt voor alle natte ruimtes.	++	+
☐ Zijn hangende closetten en urinoirs gebruikt?	Liever diepspoelers dan vlakspoelers.	+	+
☐ Sluiten wasbakken goed aan de wand aan (eventueel met een kitrand)?	Plaats kranen voldoende ver van de wand en elkaar.	++	++
☐ Is er een voorziening om reserve rollen toiletpapier op te hangen?		0	++
☐ Hangen schotten, afvalcontainers, damesverbandcontainers en dergelijke?	Zeepdispensers boven wasbakken, tegen het lekken op de vloer.	+	+
☐ Zijn leidingen en reservoirs in de wand verwerkt?	Stortbakken zo laag mogelijk hangen.	+	(+)
☐ Zijn spiegels in de wand verwerkt?	Naast de wasbak, tegen het spetteren.	+	0

^a Q: schoonmaakkwaliteit; ☺: binnenmilieu; ++: zeer positief; +: positief; (+): enigszins positief; 0: neutraal; !: wettelijk verplicht

3.4 Maak het de schoonmaker mogelijk

Alleen in een opgeruimde en schone omgeving kan goed werk worden geleverd. Maar maak het ook de schoonmakers mogelijk! Die hebben elektra, water en waterafvoer nodig, ruimte om de spullen op te bergen en ruimte om te manoeuvreren

Checklist 7: Faciliteiten ^a

☒ Check	Toelichting	Q	☺
☐ Is er een werkkast met schappen voor schoonmaakmiddelen, hulpmiddelen en ruimte voor machines en materiaalwagens?	Met: contactdoos met randaarde, vloerputje, tappunt, haken voor stofzuigerslangen, stellingen en ventilatie als in toilet. Waterdichte vloerafwerking; gladde wandtegels en kunststof voegen.	!	+
☐ Is er voldoende ruimte voor de opslag van vuilcontainers nabij de uitgang?	Voorzieningen als werkkast met kraan en bescherming van wanden en uitwendige hoeken.	!	+
☐ Zijn er schrob- of vloerputjes in ruimtes die nat worden onderhouden?	Met rooster in RVS- of PVC en met stankafsluiter. Putje op laagste plek van de vloer, met de rand 0,5 cm onder vloerniveau.	+	(+)
☐ Is er ook in gangen, hallen en vrije ruimtes elke 12 m een stopcontact?	Liefst naast deuren; op 20 tot 30 cm van de vloer; met afdekplaten.	+	0
☐ Is er in elke natte ruimte en dichtbij nat te onderhouden ruimtes een tappunt?	Mengkraan. Tappunt 50 cm boven afwatering Buiten: tappunten om de 30 meter.	+	0

^a Q: schoonmaakwaliteit; ☺: binnenmilieu; ++: zeer positief; +: positief; (+): enigszins positief; 0: neutraal; !: wettelijk verplicht

4. Schoon houden

Ook in een ideaal ontworpen en ingericht gebouw moet worden schoongemaakt. Niet alles hoeft smetteloos schoon te zijn – dat kan ook niet in een gebouw waarin gewerkt wordt. Wel moet alles wat scholieren en leerkrachten dagelijks meermalen aanraken vaak en goed worden gereinigd. Tafeltjes, lichtschakelaars en sanitair, maar ook de vloer van de lokalen. Minder belangrijk zijn hallen en gangen waar kinderen maar kort lopen. Op vensterbanken en bovenop hoge kasten mag best eens stof liggen. Als het er dan ook maar blijft liggen.

Met het schoonmaakbedrijf moet een schoonmaakprogramma zijn afgesproken dat daarop is toegesneden (paragraaf 4.2). Dat is onderdeel van het contract (4.1) dat met het schoonmaakbedrijf is gesloten. In het geval van een bestaande, vervuilde, situatie is eerst een grote schoonmaak nodig (4.5). En natuurlijk is er niet alleen goede schoonmaak nodig om het gebouw schoon te houden, ook het gedrag van de aanwezigen is bepalend (4.6).

4.1 Schoonmaakcontract

De eerste stap naar goed schoonmaakonderhoud van een school is dat duidelijk is wie wat wanneer en waar moet doen. Dat staat in een schoonmaakcontract, een overeenkomst om vast te leggen wat er van een ingehuurd schoonmaakbedrijf moet worden verwacht. Een vereenvoudigd contract kan ook gelden voor een eigen dienst. Een voorbeeldcontract is opgesteld door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (MinOCW) en staat op hun website . In het contract moet worden ingevuld om welke gebouwen en ruimtes het gaat en wat daar moet gebeuren.

4.2 Schoonmaakprogramma

Een zeer bruikbaar voorbeeld voor een schoonmaakprogramma zijn de schoonmaakkaarten, zie bijlage 2, zoals het MinOCW die adviseert. Er zijn schoonmaakkaarten voor het gebouw en voor elk lokaal, waarop precies kan worden vastgelegd wat er wanneer en door wie gedaan moet worden. Het invullen ervan is best een klus, die inhoudelijke kennis vereist. Doe dat dus samen met het schoonmaakbedrijf.

Sinds de invoering van de schoonmaakkaarten heeft de wereld niet stilgestaan. Er is, met name door VSR, veel kennis verzameld op het gebied van 'gezond schoonmaken', dat wil zeggen schoonmaken voor een hygiënische werkplek. Zie Vaknieuws 3, VSR Tilburg. Kort samengevat komt het er op neer dat de aandacht van schoonmaken sterker wordt gelegd op het gericht schoonhouden van de werkplek en oppervlakken die vaak worden aangeraakt, en minder op de esthetische aspecten. Ook een klaslokaal is een werkplek. In schema 1 staat hoe, en hoe vaak, er moet worden schoongemaakt in een lagere school om een gezond binnenmilieu te waarborgen. Schema 1 is in de praktijk van alledag niet altijd even eenvoudig te realiseren binnen het huidige budget. Dat lukt alleen als de school optimaal is ingericht, bijvoorbeeld met gesloten kasten en een uitstekende vuilvang bij de ingangen (zie hoofdstuk 3). Ook is het nodig dat de klassen zelf doen wat ze kunnen doen om het de schoonmaker mogelijk te maken (checklist 8), zoals het opruimen van de rommel en de stoelen op de tafels zetten. De schoonmaker moet precies weten wat er verwacht wordt (paragraaf 4.2). Tenslotte mag het niet zo zijn dat de schoonmaker grove of grote vervuiling tegen komt. Dit schema is alleen haalbaar na een grote schoonmaak en in een goed onderhouden gebouw (paragraaf 4.6).

Schema 1: Hoe vaak moet er worden schoongemaakt voor een gezond binnenmilieu ^a

	hoogfrequent: dagelijks of om de dag	minder frequent: (twee)-wekelijks	laagfrequent: in vakanties
vloer	het hele lokaal stofwissen en vlek verwijderen, sanitair moppen	kantoren, gang en hal, aula of kantine stofwissen, moppen van vlekken e.d.	strippen en polymeren
meubilair	horizontale vlakken stof afnemen	zitting en rugleuning van zachte stoelen uitzuigen	verticale vlakken, beeldscherm, computer, tafel- en stoelpoten stof afnemen
gebruiksvoorwerpen	vuilnisbakken legen	losse boeken en ordners, toetsenbord, telefoon afnemen	fotolijsten en andere persoonlijke spullen stof afnemen
wand en plafond	deurknoppen, schakelaars afnemen	kozijn, kabelgoot, deur afnemen	lamellen, wand, plafond reinigen
kasten	gebruikte bovenkant en open kastplanken, knoppen afnemen	planken in kasten die meestal dicht zijn stof afnemen	ongebruikte bovenkant, deuren afnemen
gangen, hallen	looppad stofwissen deurknoppen afnemen	langs de plint stofwissen	kapstukken, armaturen en dergelijke afnemen.

^a Ook ventilatiesystemen moeten regelmatig worden onderhouden, de meeste onderdelen verdienen jaarlijkse controle of onderhoud. Zie verder de uitgaven van de SBR. Bovenstaand schema is afwijkend van het Londo-programma. Taakverdeling tussen school en schoonmaakbedrijf is hierbij ook niet meegenomen.

Techniek

Belangrijk is verder dat de goede schoonmaaktechnieken worden gebruikt. Stof afnemen, bijvoorbeeld, moet met een klamme doek. Gebeurt dit te droog, dan waait het stof alle kanten op. Te nat en in het achterblijvende water tieren bacteriën en schimmels welig. Ideaal is de microvezelmethode, die als bijkomend voordeel heeft dat er geen (geurend) schoonmaakmiddel wordt gebruikt waar mensen met luchtwegklachten last van kunnen hebben. Hieronder staan de belangrijkste do's en don'ts van schoonmaaktechnieken, overgenomen uit 'Vaknieuws gezond schoonmaken' van VSR.

Schema 2: Gezonde schoonmaaktechnieken

wat	hoe het moet	waar het soms fout gaat
Tafels, bureau's, kasten	Afnemen met microvezel-doeken.	Andere doeken; het stof over de rand duwen; te natte doeken
Harde vloeren (hoogfrequent)	Stofwissen met oliegeïmpregneerde doeken, rustig werktempo. Eens in de week stofzuigen om zand op te nemen.	Te vaak moppen (en dan niet met gewassen en gedroogde moppen, twee-emmersysteem en tweevoudig). Vegen.
Harde vloeren (laagfrequent)	Machinaal, met goed waterzuigen. Geschikte beschermlaag (was of polymeer) aanbrengen en daarna goed ventileren.	De vloer te nat achterlaten. Moppen volgens een verkeerd systeem (zie boven).
Tapijt (hoogfrequent)	Stofzuigen (met dubbele filterzak).	Stofzuiger met waterfilter; tippend stofzuigen of 'vegen' met de stofzuiger.

Terugkerend naar de schoonmaakkaarten, is het goed een paar aanwijzingen voor het invullen ervan te geven. De kaarten spreken onder andere over ‘dagelijks’ werk, zie daarvoor de eerste kolom in schema 1. Wat er in de weekbeurten moet gebeuren staat ruwweg in de tweede kolom, ‘minder frequent’. In de vakanties, tenslotte, kan het laagfrequente werk worden uitgevoerd. Let op, veel laagfrequent werk hoeft vaak maar eens per jaar gedaan te worden. In overleg met het schoonmaakbedrijf kan gekozen worden wat er in welke vakanties wordt gedaan.

Vermeld op de schoonmaakkaart van de school ook het werk voor de algemene ruimten, zoals de gangen en entree (verkeersruimten) en de toiletten (sanitair).

De inzichten zoals die in schema 1 staan zijn vernieuwend ten opzichte van de huidige, gehanteerde schoonmaakkaarten. Sommige zaken staan onder dagelijks werk, terwijl wekelijks voldoende lijkt. Een voorbeeld is verwijderen van ‘vingertasten van separatieglas’ dat wil zeggen vingerafdrukken van glazen scheidingswanden. Andersom komt ook voor: lichtschakelaars moeten zeer regelmatig worden afgenomen als ze vaak en door veel verschillende mensen worden aangeraakt, om verspreiding van ziektekiemen te voorkomen. Dit kan dus per klas of ruimte verschillen en hangt af van bijvoorbeeld de kwaliteit van de vuilvang bij de entree en hoe intensief klaslokalen worden gebruikt, bijvoorbeeld ook voor de overblijf en de brede school. Om die reden moet iedere school zelf de schoonmaakkaarten invullen of op een andere manier een schoonmaakprogramma vastleggen.

4.3 Leerzaam

In het contract en in de kaarten staat ook wat de school doet, zoals het verzorgen van werkruimtes, het openstellen van de school en het opruimen van lokalen. Hieronder staat een checklist van activiteiten die leerkrachten en leerlingen moeten doen, zodat de schoonmaker zijn werk goed kan doen. Het kan leerzaam zijn om zoveel mogelijk van deze voorbereidende taken samen met de leerlingen te doen. Vaak blijkt dat leerlingen graag meewerken om hun directe omgeving mooi en schoon te houden. Stoelen op de tafels, opruimen van de zithoek, grof vuil van de vloer halen en het bord vegen zijn dingen die, zeker wat oudere kinderen, zelf kunnen doen. Het maakt dat de schoonmaker efficiënter en beter zijn werk kan doen, maar is ook een belangrijk deel van de opvoeding. De omgeving wordt niet vanzelf schoon, er zijn geen kabouters die dat doen. Lesmateriaal over hygiëne, vies en schoon, handenwassen en binnenmilieu is te vinden op www.gavoorgezond.nl onder het kopje leerkrachten.

Checklist 8: Voorbereiding door leerkrachten en leerlingen

☒ Taak	Toelichting
☐ Is het schoolbord schoon?	Nat afgenomen
☐ Is de zithoek opgeruimd?	En/of poppenhoek, speelhoek.
☐ Zijn de bovenkanten van de kasten leeg?	Alleen volgens afspraak
☐ Staan alle stoelen op de tafels?	
☐ Is de vloer opgeruimd?	Geen proppen, werkmaterialen.
☐ Zijn de wastafels opgeruimd en leeg?	Haal ook grove vervuiling weg.
☐ Worden kapstokken optimaal gebruikt?	Zodat vloeren zoveel mogelijk vrij zijn.
☐ Prullenbakken en stofwisser op de gang?	
☐ Zijn alle materialen opgeruimd.	Bij voorkeur in dichte kasten.
☐ Zijn de vensterbanken leeggeruimd	Alleen volgens afspraak.

Het schoonmaakbedrijf maakt op basis van de schoonmaakkaarten samen met de school een werkplan. Daarin staat wat er op welke weekdag wordt uitgevoerd en wat in de vakanties. De school krijgt dat ook en kan het gebruiken om de voorbereidingen te organiseren voor een effectieve schoonmaak. Ook is het werkplan het meest concrete hulpmiddel voor het toezicht op de werkzaamheden.

4.4 Communicatie en controle

Een contract wordt niet vanzelf nageleefd, er is overleg en controle nodig. Leg intern vast wie daarvoor binnen de school verantwoordelijk is of zijn. Stel per gebouw maximaal één persoon aan die de communicatie met het schoonmaakbedrijf verzorgt en erop toeziet dat school en schoonmaakbedrijf zich aan de afspraken houden. Het is verstandig dat deze persoon een logboek bijhoudt, waarin alle bevindingen, opmerkingen en (extra) afspraken worden opgeschreven. Ook een regelmatige evaluatie door de schooldirectie samen met een leidinggevende van het schoonmaakbedrijf is nuttig, niet alleen als de zaak uit de hand dreigt te lopen.

Controle

Het resultaat is te beoordelen met het Indicatief Meetsysteem Primair Onderwijs (zie bijlage 3). Dat is opgesteld door VSR op verzoek van OSB en het MinOCW. Het heeft tot doel na te gaan of de contractueel vastgelegde schoonmaak ook wordt uitgevoerd. Daarvoor hoeft niet het hele gebouw te worden gecontroleerd, een steekproef is genoeg. De controleur telt volgens duidelijke normen het aantal fouten, dat wil zeggen het aantal elementen dat niet volgens de regelen der kunst is schoongemaakt. Daarvoor is een handzaam formulier beschikbaar. Als het aantal fouten een vooraf gestelde norm overschrijdt, wordt het gebouw (of bijvoorbeeld alleen het sanitair) afgekeurd. Valt een herkeuring binnen twee weken weer negatief uit, dan is de totale meting onvoldoende.

Leg vast wie de controles uitvoert, hoe vaak dat gedaan wordt. Het heeft de voorkeur als vertegenwoordigers van schoonmaakbedrijf en school samen de controlerondes lopen, liefst meteen na de schoonmaak. Leg ook vast wat er gebeurt als metingen onvoldoende uitvallen. De oorzaak daarvan kan zowel bij de school als bij het schoonmaakbedrijf liggen. Bespreek daarom de resultaten altijd met het schoonmaakbedrijf. Ook al is de gemiddelde kwaliteit voldoende, dan nog kunnen uit de geconstateerde fouten lessen worden getrokken.

4.5 Grote Schoonmaak

Dagelijkse schoonmaak is schoonmaakonderhoud. Het is bedoeld om een redelijk schone situatie schoon te houden. Zoals de vuilnismen vuilcontainers leegt, maar niet de straat aan gaat vegen als die vol afval ligt, zo mag van een schoonmaker niet worden verwacht dat die de rommel opruimt die in de loop der jaren is opgebouwd. Wie echt gezond wil schoonmaken, zal moeten starten met een grote schoonmaak.

Het gaat er daarbij om het hele gebouw in een conditie te brengen die effectief schoonmaken mogelijk en zinvol maakt. De school moet als eerste ernstige gebreken (laten) herstellen zoals lekkages, kapotte vloerdelen en versleten sanitair. Ook moet het ernstig vervuilde materialen vervangen, zoals tapijt dat vol zit met vlekken. Vervolgens komt het onderhoud van het ventilatiesysteem om de hoek kijken, voor zover aanwezig. Ten slotte het opruimen van stofnesten.

Checklist 9: Grote Schoonmaak: herstel ^a

☒ Check	Toelichting	Q	☺
☐ Zijn lekkages hersteld?	Vocht leidt tot schimmel en stank	(+)	++
☐ Zijn zachte materialen die nat zijn geweest vervangen? Zijn op harde materialen zichtbare schimmelplekken verwijderd?	Gipsplaten, plafondplaten, tapijt. Verwijder schimmel vochtig en van buiten naar binnen. Droog goed na. Draag handschoenen en een mondkapje met P2-filter.	0	++
☐ Is het sanitair functioneel en vooral heel? Voldoet het zo veel mogelijk aan de ontwerpregels?	Scheuren, kieren en barsten zijn kleine hoekjes waar de kans op besmetting bestaat.	++	++
☐ Is de vloer waar nodig gerepareerd, gestript en opnieuw gecoat?	Opvallende reparaties kunnen speelser en leuker zijn dan 'net niet goede'.	++	+
☐ Is de schoonloopzone bij iedere ingang schoongemaakt?	Buiten 1,5 verdiepte vuilvang, binnen 6 meter schoonloopmat.	++	(+)

^a Q: schoonmaakkwaliteit; ☺: binnenmilieu; ++: zeer positief; +: positief; (+): enigszins positief; 0: neutraal

Checklist 10: Grote Schoonmaak: het ventilatiesysteem ^{a, b}

☒ Check	Toelichting	Q	😊
☐ Is het filter (tijdig) vervangen en droog?	Kies een EU8 filter of beter, als het ventilatiesysteem dat aan kan. Controleer halfjaarlijks.	0	++
☐ Is de luchtbehandelingskast schoon en vooral: droog?	Maandelijks controleren en zonodig actie ondernemen	0	++
☐ Zijn koelbatterijen (condenswater!) en bevochtigingsecties droog en schoon en afvoerputjes niet verstopt?	Maandelijks controleren en zonodig actie ondernemen	0	++
☐ Is er een regeling en of contract voor inspectie en onderhoud van het systeem?	Jaarlijks evalueren.	0	++
☐ Zijn de kanalen zichtbaar vrij van stof?	Jaarlijks controleren en zonodig actie ondernemen.	(+)	(+)

^a Q: schoonmaakkwaliteit; 😊: binnenmilieu; ++: zeer positief; +: positief; (+): enigszins positief; 0: neutraal

^b Zie voor details het Praktijkboek Gezonde Gebouwen van de SBR, Rotterdam. Voor de, zelden toegepaste, luchtbevochtigers (of airconditioning) gelden nog extra adviezen

Checklist 11: Grote Schoonmaak: stofnesten ^a

☒ Check	Toelichting	Q ☺
☐ Zijn de lokalen en kantoren opgeruimd?	Geen stapels papier. Berg archieven en boeken in gesloten kasten op.	++ ++
☐ Is het tapijt gereinigd of (en dat heeft de voorkeur) vervangen? ^b	Zuig eenmalig zeer grondig uit.	(+) ++
☐ Zijn bureaustoelen met zachte zitting uitgezogen?	Zuig zitting en rugdeel grondig uit.	(+) ++
☐ Zijn de kasten schoon?	Helemaal leegmaken, dossiers en boeken afstoffen met stofzuiger of klamme doek.	+ +
☐ Is de zonwering schoongemaakt?	Eventuele gordijnen wassen en drogen, lamellen afnemen of ultrasoon reinigen ^c , jaloezieën vervangen door lamellen.	(+) +

^a Q: schoonmaakkwaliteit; ☺: binnenmilieu; ++: zeer positief; +: positief; (+): enigszins positief; 0: neutraal

^b Na lekkage of andere vochtoverlast altijd vervangen. Anders eens in de tien jaar vervangen bij goed onderhoud.

^c Een reinigingsmethode waarbij de gedemonteerde lamellen in een bad met een reinigingsmiddel worden gedompeld en met geluidstrillingen schoongemaakt worden.

4.6 Schoon gedrag

Weggegooid geld is het, alles wat we investeren in een goed schoon te maken gebouw en het onderhoud ervan, als iedereen overal maar zijn rommel neergooit, niets opruimt, zijn handen niet wast en zijn voeten niet veegt. Kinderen, ouders en leerkrachten horen zich op school – en daarbuiten – schoon te gedragen. Huisregels over schoon gedrag zijn belangrijk voor de school en hebben ook een grote opvoedkundige waarde.

Checklist 12: Huisregels over schoon gedrag ^a

☒ Wel	☺
☐ Ventileer veel. Voor, tijdens en na de lessen.	++
☐ Handen wassen nadat je naar de WC bent geweest of geknutseld hebt en voordat je gaat eten of drinken	++
☐ Ruim je eigen rommel op. Scheid afval (papier en etenswaren), zorg voor genoeg afvalbakken.	+
☐ Voeten vegen als je binnenkomt	(+)
☐ Maak schoolborden nat schoon.	(+)
☒ Niet	☹
☐ Eten en drinken in het lokaal.	++
☐ Huisdieren meenemen.	++
☐ Sterk geurende of geparfumeerde schoonmaakmiddelen (chloor, dettol, boenwas).	++
☐ Lijm en verf op basis van oplosmiddelen.	+
☐ Kauwgom in de klas.	(+)

^a ☺: binnenmilieu; ++: zeer positief; +: positief; (+): enigszins positief

5. Aan de slag

Goede schoonmaak is nodig om een gebouw een schone en frisse uitstraling te geven, waar ouders hun kinderen met plezier naar toe brengen en de leerkrachten graag werken. In een schone school worden kinderen en leerkrachten bovendien minder vaak ziek en presteren ze beter. En de materialen in het gebouw gaan langer mee, schoon is duurzaam.

Om dat voor elkaar te krijgen, moet een gebouw goed ontworpen en ingericht zijn. Binnen een bestaand gebouw is dat niet altijd direct realiseerbaar. Maar er kan wel wat gedaan worden aan meer helderheid over schoonmaak. Denk aan betere afspraken over verantwoordelijkheden en taken, beter inhoudelijke afspraken over de schoonmaak en betere communicatie met het schoonmaakbedrijf. Ook kan snel een grote schoonmaak worden georganiseerd. Schoon gedrag en zelfwerkzaamheid zijn te stimuleren. En plannen voor de toekomst te smeden. Hieronder een globale aanpak, waarmee iedere school direct kan beginnen om een nog schonere school te maken, in alle betekenissen van het woord.

Vandaag

- Maak een afspraak met het schoonmaakbedrijf voor het invullen van de schoonmaakkaarten en zonodig het aanpassen van het contract.
- Open een openbaar logboek (bijvoorbeeld op de website van de school) waar personeel en ouders hun ervaringen, wensen en problemen in kunnen aangeven
- Stel een lijst op van investeringen die nodig zijn om een schonere en gezondere school mogelijk te maken. Loop daarvoor de checklisten 1-7 na en noteer de zaken die ontbreken of niet kloppen in het huidige gebouw en inrichting. De checklists zijn apart te downloaden bij OSB en VSR (kader 1).
- Laat onnodig textiel uit het gebouw verwijderen. Denk aan zithoeken, vloerkleden en niet gebruikte gordijnen. Vervang ze (waar nodig of wenselijk) na verloop van tijd door kunststof exemplaren, lamellen en dergelijke.

Het eerste teamoverleg

- Zet schoonmaak (letterlijk en figuurlijk) op de agenda van het teamoverleg. Toon het nut en de waarde ervan. Laat iedereen aangeven wat er al goed is en waar het aan schort. Leg het principe van de schoonmaakkaarten uit. Laat zien wat de verantwoordelijkheden en taken van de school zijn (o.a. checklist 8). Zonder medewerking van alle leerkrachten zal het project niet slagen.
- Stel in overleg per gebouw één verantwoordelijke persoon aan voor het contact met het schoonmaakbedrijf.
- Laat die persoon een logboek bijhouden over dat contact. Vermeld de klachten en knelpunten vanuit de school die zijn besproken. Geef ook het personeel van dat bedrijf de kans wensen en klachten kenbaar te maken. Leg vast wanneer en door wie de schoonmaak gecontroleerd is, wat de resultaten waren en wat er over afgesproken is.
- Bespreek en verspreid de regels over schoon gedrag (checklist 12) en zie er op toe dat die worden nageleefd.

Het tweede (en daaropvolgende) teamoverleg(gen)

- Organiseer indien nodig een grote schoonmaak met hulp van personeel, ouders en schoonmaakbedrijf en waar nodig andere onderhoudsbedrijven.
- Bespreek de inhoud van de logboeken voor ouders en personeel en van de aangewezen verantwoordelijke.
- Neem lessen over schoonmaken op in het lesprogramma.
- Stel in overleg van het team een top tien (of minder) op van noodzakelijke investeringen voor een schoner en gezonder gebouw. Schrijf een plan om die investeringen te realiseren, als onderdeel van de (meer)jaarlijkse begroting.

6. Meer lezen

1. Achtergrondinformatie

- T. Wijnja, G.J. Halfman, *Onderzoek schoonmaakkwaliteit Primair Onderwijs in Nederland*, uitgevoerd door Masterkey-Plus in opdracht van het Ministerie van OCW, Apeldoorn, 2006
- Lex Herweijer, Ria Vogels, *Ouders over opvoeding en onderwijs*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, december 2004
- P.M.J. Terpstra, I.A.C. van Kessel, E.A.C. van Steijn, A.M.B. Engelbertink, *Schoonmaak van toiletten, onderzoek naar mogelijkheden om de hygiënische toestand van toiletten in het primair onderwijs te verbeteren*, SOHIT in opdracht van VSR, Wageningen, mei 2006
- *Schoon op school en fris in de klas*, zie www.minocw.nl/schoonmaak/documenten
- F.V. Dijken, J.V. Bronswijk, J. Sundell, *Indoor environment in Dutch primary schools and health of the pupils*, Proceedings: Indoor Air 2005, 623-7

2. Detailinformatie, uitwerking van wat hier besproken is

- *Schoonmaakbewust Ontwerpen voor veilig en efficiënt schoonmaak- en glazenwasonderhoud*, OSB en VSR, 2005. Zie www.osb.nl/downloads en www.vsr-org.nl
- *Gezond Schoonmaken, een programma voor betere hygiëne van de werkplek*, VSR-vaknieuws 3, Tilburg, 2004. Te bestellen via www.vsr-org.nl.
- *Praktijkboek gezonde gebouwen, Cahier B2, Schoonmaak van gebouwen: ontwerp en uitvoering*, SBR, Rotterdam
- *Model schoonmaakovereenkomst voor schoolgebouwen* zie: www.minocw.nl/schoonmaak/documenten

Colofon

Deze uitgave "Naar een schone school" is een vervolg op de uitgave "Schoonmaakbewust Ontwerpen" uit 2005. Waar "Schoonmaakbewust Ontwerpen" zich in zijn algemeenheid richt op het ontwerpen van gebouwen gaat de uitgave "Naar een schone school" in op de situatie binnen het primair onderwijs.

De uitgave "Naar een schone school" is tot stand gekomen in opdracht van OSB (Ondernemersorganisatie Schoonmaak- & Bedrijfsdiensten) en VSR (Vereniging Schoonmaak Research). Diverse leden van beide verenigingen hebben hieraan hun medewerking verleend.

Deze uitgave is met de grootste zorgvuldigheid samengesteld. Niettemin kunnen OSB en VSR geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventueel in deze uitgave voorkomende onjuistheden.

© 2008 Ondernemersorganisatie Schoonmaak- & Bedrijfsdiensten (OSB) en Vereniging Schoonmaak Research (VSR). Overname van teksten uit deze uitgave is toegestaan onder de voorwaarde van bronvermelding.

Ondernemersorganisatie Schoonmaak- & Bedrijfsdiensten (OSB)

Postbus 3265, 5203 DG 's-Hertogenbosch
telefoon: 073 - 6483850, fax: 073 - 6483855
internet: www.osb.nl e-mail: info@osb.nl

Vereniging Schoonmaak Research (VSR)

Postbus 90154, 5000 LG Tilburg
telefoon: 013 - 5944346, fax: 013 - 5944748
internet: www.vsr-org.nl e-mail: vsr@wispa.nl